

Günümüz Seramik Sanatında Geliştirilen Yeni Uygulamaları ile İndirekt Transfer Baskı Tekniği: Çıkartma

Ezgi HAKAN VERDU MARTINEZ*

Özet

Transfer baskı, farklı yüzeylere uygulanabilmesi nedeniyle sanatsal ifadelerde yaratıcı fikirler üretilmesine olanak sağlayan, oldukça heyecan verici bir yöntemdir. Bu yöntem çeşitli uygulama teknikleriyle seramik alanında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Seramikte uygulanan transfer baskı tekniklerinden biri de, 'indirekt transfer tekniği' olarak anılan 'çıkartma' ya da bir diğer adıyla 'dekal'dır. Seramik endüstrisinin yanı sıra çağdaş seramik sanatında da kullanılan çıkartma, bir dekor tekniği olarak, düz olmayan yüzeye uygulanabilir olması nedeniyle tercih edilmektedir. Çıkartma, sağlık koşulları açısından zararsız su bazlı malzemelerin geliştirilmesi ve bilgisayar destekli dijital uygulamaların bu alana uyarlanması ile günümüzde çok farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bu makalede, çıkartma tekniğinin tarih içinde gelişimi, günümüz seramik sanatçılarının bu alanda yaptıkları araştırmalar ve günümüzde geliştirdikleri yeni tekniklere yer verdikleri çalışmalarının uygulama aşamaları incelenmekte ve aralarındaki uygulama farklılıkları açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çıkartma, Dekal, İndirekt Baskı, Seramik, Transfer Baskı.

Decal: Indirect Transfer Printing Technique and its Advanced Applications in Contemporary Ceramic Art

Abstract

Transfer printing, which enables artists to produce creative ideas, is quite exciting method as it can be applied on various surfaces. With diverse range of its application techniques, this method is widely used in the field of ceramics. One of the transfer printing techniques that is applied on ceramics is the water slide transfer which is called "indirect transfer technique", or in other words "decal". The water slide transfer technique, which is used in ceramic industry and in contemporary ceramic art as well, is preferred because it is applicable on uneven surfaces. Today, water slide transfer technique is applied in a variety of different ways by means of wholesome and advanced water-based materials, and with the help of adapting digital sources to this field. This paper examines the development of water slide transfer technique throughout its history; the advanced techniques and researches conducted by contemporary ceramic artists and intends to explain the phases of their diverse practices.

Keywords: Water Slide Transfer, Decal, Indirect Printing, Ceramics, Transfer Printing.

Giriş

Günümüzde çok farklı tekniklerle uygulamalarına rastladığımız transfer baskının ilk ortaya çıkışı antik çağlara kadar uzanmaktadır. Sümerler döneminde (M.Ö. 4000'ler) Mezopotamya'da kullanılan silindir mühürler ilk baskı uygulaması olarak bilinmektedir (Wandless, 2006:8). Daha sonra, deneysel olarak basit şablon teknikleriyle yüzeylere desen aktarmayı geliştiren insanoğlu, üzerine iz bırakmaya elverişli olması nedeniyle, toprağı da baskı yapmak için malzeme olarak kullanmıştır. Başlangıçta, ilkel tekniklerle uygulandığı bilinen transfer baskı, günümüz koşullarında yeni teknolojiler sayesinde oldukça çeşitlenmiştir. Baskı resim yöntemlerindeki gelişmelere paralel olarak seramik alanında uygulanan baskı teknikleri de gelişim göstermiştir. Zaman içinde bu teknikler, teknolojik yenilikler ve makinalaşma ile birlikte sistemli hale gelmiştir.

Seramik alanında kullanılan ve seramik üzerinde yazılar, desenler, motifler, dokular aktarmaya olanak sağlayan baskı teknikleri bugün çok çeşitlidir. Bu tekniklerin bazılarında hazırlanan desen yüzeye 'direkt' basılırken, bazılarında 'indirekt' olarak aktarılmaktadır. Desenin yüzeye başka bir yüzeyden kopyalanmadan tek aşamada transfer edildiği direkt baskı tekniklerinin başında 'elek baskı' olarak da adlandırılan 'serigrafî' gelmektedir. Özellikle, grafik, ve tekstil alanlarında yaygın olarak kullanılan bu teknikte hazırlanan elekler, deseni yüzeye direkt boyayla aktarmak için kullanılmaktadır.

Litografi, lazer baskı, fotokopi, astar ile baskı ve bu makalenin odağını oluşturan 'çıkartma' ise indirekt baskı teknikleridir. Bu tekniklerde desen çeşitli yöntemlerle aracı bir yüzey üzerine basıldıktan sonra seramik yüzeye geçirilmektedir. Şöyle ki, bir başka yüzeye boya ile işlenen desen ikinci aşamada seramik yüzeye aktarılmaktadır.

Bu makalede, çıkartma tekniğinin tarihsel gelişimi, günümüz seramik sanatçılarının bu alanda yaptıkları araştırmalar ve geliştirdikleri yeni tekniklere yer verdikleri çalışmalarının uygulama aşamaları incelenmekte ve aralarındaki farklılıklar açıklanmaktadır.

Çıkartma: Tanım ve Tarihsel Gelişim

Seramikte kullanılan başlıca indirekt transfer baskı tekniği olan 'çıkartma', literatürde 'dekal' (*decal*) olarak da adlandırılmaktadır. Dekal terimi Fransızca'da iz ya da kopya anlamın-

da *decalquer* sözcüğünden gelmektedir. İngilizce'de *waterslide transfer* olarak da anılan bu teknik, çıkartma kâğıdı üzerine basılan görüntünün seramik yüzeye aktarılmasında kullanılır (Petrie, 2011:9). Türkçe literatürde, "sulu çıkartma" olarak da adlandırıldığı bilinmektedir (Karabey, 2010:94).

Günümüz seramik endüstrisinde 'çıkartma', özellikle sofraya eşyalarının dekorlanmasında kullanılmaktadır ve tüm dünyada çıkartma deseni denilince akla öncelikle yemek takımları gelmektedir. Uygulama biçimi teknolojinin elverdiği ölçüde makinalaşmış olan bu teknikte, çıkartmanın hazırlanmasından yüzeye transfer edilmesine kadar makinaların devreye girdiği ileri teknoloji kullanımı çeşitli firmalarda görülmektedir. Çıkartma tekniğinin bugünkü temelleri, çok eski yüzey transfer yöntemlerine dayanmaktadır. Seramik yüzeylere dekor transfer yöntemi, ilk defa 18. yy.da metal gravür uygulaması ile ortaya çıkmış, daha sonra kopya kâğıdı, mühür gibi çeşitli tekniklerle geliştirilmiştir. Bu tekniklerden yola çıkılarak 'elek baskı' tekniği icat edilirken, çıkartma tekniği de elek baskı ile uygulanan bir indirekt baskı tekniği olarak geliştirilmiştir.

Resim 1. Heini Riitahuhta, Arabia Runo Yemek Takımı.

Bu uygulama seramik endüstrisinde ilk defa İngiliz firma Johnson Matthey tarafından 1954-55 yıllarında kullanılmıştır. Firma, sır üstü transfer yöntemini, bugünkü çıkartma tekniğine ve günümüzde dijital transfer uygulamalarında kullanılan prensibe en yakın *waterslide covercoat* çıkartma kâğıdıyla uygulamıştır. Bu uygulama tekniği özellikle sofraya eşyası dekorlarında kullanılmak üzere Avrupa'dan dünyaya yayılmıştır. Örneğin, Heini Riitahuhta'nın Arabia firması için tasarladığı *Runo* sofraya eşyalarının (Resim 1) üzerin-

de görülen ve Finlandiya'da dört mevsimi çağrıştıran desenler, çıkartma tekniği sayesinde farklı tabaklara farklı desenler halinde uygulanmış ve böylece aynı temada desen çeşitliliği yaratılmıştır.

Günümüzde de bu alanda başta Çin olmak üzere tüm dünyada kullanılan çıkartma tekniği, başlangıçta her renk için ayrı kalıp hazırlanarak serigrafi yöntemi ile uygulanırken artık bilgisayar destekli kullanımların gelişmesi ile lazer yazıcılar aracılığıyla renk ayırımına ihtiyaç duyulmadan da yapılabilmektedir. Wales Üniversitesi Cardiff Enstitüsü Araştırma biriminde Royal Doulton firması ile IO Araştırma ve RM bilgisayar firmalarının sponsorluğunda Dr. Cathy Treadaway, sofa eşyasına desen transferi konusunda ve daha sonra da karo tasarımlarını geliştirmek için yazılımlardan faydalanma noktasında öncü olmuştur (Petrie, 2011:22-23).

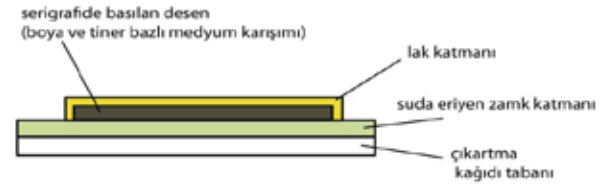
Çıkartma uygulamasında, desenin çıkartma kağıdından transfer katmanıyla birlikte ayrışması için ıslatılması gerekmektedir. Bu aşamada, suya atılan çıkartma kağıdındaki boyaların suda çözünmemesi için baskı sırasında boya uygulanırken, tiner bazlı medyum ile hazırlanması gerekmektedir. Bu tür zehirli malzemelerin kullanımının tercih edilmesi, bugüne kadar atölye koşullarında sağlık ve güvenlik tehdidi konularını gündeme getirmiştir. Çıkartma tekniğinin uzun yıllardan beri sanayide aynı şekilde uygulanması, 1990'larda araştırmacıları su bazlı malzemelerin bu alanda kullanımı hakkında araştırmalara itmiş, University of West England'da öğretim üyesi David Fortune tarafından 1989 yılında başlatılmış bir proje ile sonuçlanmıştır. Bu kapsamda açılan Bristol Baskı Araştırmaları Merkezi, serigrafide tiner ve tiner bazlı medyum kullanımı yerine su bazlı boyalar, kurumayı geciktirici akrilik, su bazlı medyum kullanımına geçilmesine ve UWET transfer kağıdının üretilmesine olanak sağlamıştır. Zehirsiz malzemelerin kullanımıyla ilgili olarak yeni öneriler geliştirilirken, ürünler için patentler alınmıştır. Bu yaklaşım, çeşitli seminer ve *workshop*larla yaygınlaştırılmış ve güvenli atölyeler oluşturulmasına öncülük etmiştir. Böylece, başta Avrupa olmak üzere çeşitli okullarda serigrafi atölyeleri ve sanatçı stüdyolarında bu malzemelerin kullanımı teşvik edilerek tanıtılmaya başlanmıştır. Bu, seramik endüstrisi ve konu ile ilgili eğitim veren kurumlarda irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Günümüzdeki uygulamalara bakıldığında bu durum dikkate

alınarak yapılacak araştırmaların gerekliliği bir kez daha doğrulanmaktadır (Fortune, 2006:10).

Çıkartma Tekniğinin Uygulama Aşamaları

Çıkartma, uygulama sürecinde serigrafi ya da dijital baskı yöntemi ile hazırlanan desenin çıkartma kâğıdına transfer edilmesi, daha sonra da bu kâğıttan seramik yüzeye aktarılması yoluyla uygulanan bir tekniktir. Bu tekniğin 'indirekt baskı' olarak adlandırılması iki aşamalı aktarma işleminden ileri gelmektedir.

Çıkartma kâğıdı, kesitine bakıldığında en alttaki emici bir kâğıt üzerinde suda çözülebilen zambak katmanı bulunan bir aracı malzemedir. Su bazlı ve tiner bazlı olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Tiner bazlı çıkartma uygulamalarında, özel üretilmiş çıkartma kağıdı (Şekil 1) üzerine serigrafi tekniği ile desen tiner bazlı boyalarla basıldıktan sonra oda sıcaklığında kurumaya bırakılır. Kuruyan desenin yüzeye aktarılması için üzerine çıkartma kâğıdından ayrışmasını sağlayacak lak (*covercoat*) yine elek aracılığıyla basılarak ya da ince bir tabaka halinde yüzeye püskürtülerek uygulanır.

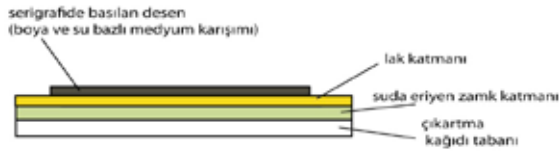

Şekil 1. Tiner Bazlı Çıkartma Uygulaması İçin Çıkartma Kâğıdı.

Bu tür uygulamalarda boyanın baskı sırasında uzun süre kurumaması, baskıyı kolaylaştıran bir avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat, boyanın baskıdan sonra kuruması ve üzerine 'lak'ın (*covercoat*) basılması için beklenen süre uzun olduğundan, uygulama süresi de uzamaktadır. Çalışma tamamlandığında malzemelerin üzerindeki boyanın temizlenmesi için tiner kullanılması gerekmektedir. Kullanılan medyum da tiner bazlı olduğundan uygulama sırasında havalandırma koşullarına dikkat edilmelidir. İyi bir havalandırma teçhizatının olması, ortamda zehirli maddelerin solunmasını engelleyecektir. Bu uygulama türünde lak,

sonradan istenilen kalınlıkta basılabildiğinden, katman esnek yapıda uygulamayı kolaylaştırmakta, böylece yüzeylerde daha pürüzsüz sonuçlar elde edilebilmektedir.

Su bazlı çıkartma uygulamasında ise çıkartma kâğıdının yapısı (Şekil 2) farklıdır. Emici kâğıt üzerinde suda çözünen zambak katmanı ve onun da üzerinde ince bir lak katmanı bulunmaktadır. Elek baskı tekniğinde ise desen basılmadan önce bu katman hazır bulunduğundan desen basıldıktan sonra üzerine tekrar bir lak baskı gerektirmemektedir. Bu kâğıt U-WET adlı patentli çıkartma kâğıdıdır. Bu katman, deseni transfer sırasında seramik yüzeye aktarmayı sağlayan taşıyıcı bir ara yüzey olmaktadır. Bu tür uygulamada lak yüzeyi esnekliği az olmasına rağmen fırında tamamen yanarak temiz bir desen oluşmasına olanak sağlamaktadır (Petrie, 2011:15-16).

Şekil 2. Su Bazlı Çıkartma Uygulaması İçin Çıkartma Kâğıdı.

Uygulama sırasında boyanın çabuk kurumması ve üzerine lak atma gerekliliği olmaması, bu uygulamanın basıldığı gün içinde seramik yüzeye aktarılabilmesini sağlamaktadır. Bu, sürecin daha kısa sürede tamamlanmasını sağlayan bir avantaj olarak görülse de, boyanın çabuk kurumması aynı zamanda baskı sırasında zorluk yaratan bir dezavantajdır. Bu durum, eleğin tıkanmasına yol açtığı için sık sık silinmesini gerektirmektedir. Öte yandan elek kalıbı, baskıdan sonra tiner yerine su ile temizlenebilmektedir. Bu da zehirsiz malzeme kullanımı yönünden sağlıklı koşullar sağlamaktadır. Lak yüzeyi çok esnek bir yapıya sahip olmadığından yuvarlak ve girift yüzeylerde çatlaklar oluşabileceği gibi transfer sırasında da güçlük yaratabilmektedir.

Her iki uygulama türünde de desen kâğıda serigrafisi ya da lazer baskı tekniğiyle basılabilmektedir. Desenin serigrafisi yöntemiyle basılması için gerekli olan mürekkep hazırlanırken su bazlı uygulamalar için *precover-coated* kâğıt kul-

lanıldığında sır, medyum cilası (*glaze medium gloss*), sırüstü toz boyalar, akrilik geciktirici ile karıştırılarak uygulama yapılmaktadır. Lakın sonradan basıldığı uygulamalarda ise tiner bazlı medyum kullanılmaktadır. Bu da suda transfer kâğıdını ayırma sırasında boyaların çözünmesini engellemek içindir (Sevim, 2007:139). Tiner kullanımının sağlık açısından zararlı olması, su bazlı çıkartma yönteminin uygulamada bir takım dezavantajları olmasına rağmen tercih edilmesine neden olmaktadır.

Çıkartmanın Çağdaş Seramik Sanatına Katkıları ve Yeni Yaratıcı Yönelimler

Endüstride seri üretime olanak sağlayan bir dekor yöntemi olarak çıkartma, aynı zamanda sanatsal çalışmalarda da çeşitlilik ve çoğaltmaya olanak verdiği için avantaj sağlamaktadır. *Decalcomania* olarak da adlandırılan (ARTtalk, 2004) çıkartma tekniği, özellikle fotoğrafik etkilerde görüldüğü gibi, elle yapılan fırça uygulamalarına göre daha net ve lekesiz sonuçlar elde edilmesini ve uygulamanın direkt olarak çıkartma kâğıdına hatasız bir biçimde basılmasını sağlaması bakımından zaman kaybını önleyen bir uygulamadır. Böylece, eserlerinde çıkartma tekniğini kullanan birçok çağdaş sanatçı, vermek istedikleri mesaj ve etkileri güçlendirebilmektedir.

Kevin Petrie, su bazlı çıkartma uygulama türünü University of the West of England'da doktora çalışmasını yaptığı sırada, David Fortune'in projesinde yer alarak deneyimlemiş ve daha sonra tüm çalışmalarını seramik yüzeylerde transfer baskı teknikleri üzerine yapmış, bu alanda uzmanlaşarak yazılar yayınlamıştır. Bu yayınlardaki yaklaşım, çıkartma tekniğinde aynı desenin serbest olarak parçalan-

Resim 2. Kevin Petrie, 1997, çap 25 cm Su Bazlı Çıkartma Tekniği.

ması ve tabakalar biraraya geldiğinde yeni bir desen oluşturması ile sofraya eşyalarının günümüzde seri üretim yöntemleri ile kullanımına dair özgünlük sunan bir öneriye dönüşmektedir.

1960-70'lerde çağdaş seramik uygulamalarının da popüler bir dekor yöntemi haline gelen çıkartma tekniği, endüstride elek baskı tekniğiyle seri dekor uygulamalarında yaygınlaşırken, seramikçiler tarafından da kolaj malzemesi olarak tercih edilmeye başlanmıştır. Bu tekniği, özgün şekilde tüm çalışmalarında kullanan ve farklılıklarla gelişmesini sağlayan sanatçıların isimleri de bu teknikle özdeşleşmiştir. Konu ile ilgili çalışan sanatçılardan örnek verecek olursak, sanatsal çalışmalarda çıkartma tekniğine ilk kez Howard Kottler'in eserlerinde rastlanmaktadır.

Resim 3. Howard Kottler, Benzerleri, 1972, Porselen Üzerine Çıkartma.

Paul Scott, seramik yüzeylerde baskı tekniklerinin uzmanı ve çıkartmayı birçok uygulamasında kullanan bir çağdaş seramik sanatçısı olarak seramik ve baskı alanındaki

Resim 4. Paul Scott, 1997, Bone China Üzerine Sırıçi Çıkartma Uygulaması.

araştırmaları ile bilinirken, özellikle de beyaz sırlı bünyeler içinde mavi çıkartma desenleriyle ön plana çıkmaktadır.

Çıkartma tekniği basit yazıcıların kullanıldığı transfer baskılarla tek renk çalışılabildiği gibi, çok renkli fotoğraflık imgelerden de oluşabilmektedir. Çıkartma tekniği ile üretilen bu tür imgeler elde edildiği yonteme bağlı olarak politik, şiirsel, anlatımcı ya da dekoratif etki çeşitliliği sağlamaktadır.

2010'da Santa Fe'de Maggie Beyeler'in küratörlüğünde açılan *Decalcomania* sergisi bu çeşitliliği bir arada sunan ve bu tekniğin uzmanlarının geliştirdiği farklı etkileri bir araya getiren önemli bir sergi olmuştur. Sergide yer alan eserlerde çıkartmanın sanatsal bir yaklaşımla nasıl farklı şekillerde ve tekniklerle üretilip uygulanabileceği açıkça görülmektedir. Bazı sanatçılar üç boyutlu formlarında (Resim 5) çıkartmayı yüzeylerde doku ve desen olarak değerlendirirken, bazı sanatçıların tabak gibi dekoru (Resim 6) ön plana çıkaracak formlar üzerinde resimsel bir dille ele aldığı görülmektedir.

Resim 5. Lesley Baker, Form Üzerinde Çıkartma Dekor Uygulaması.

Resim 6. Robert Dawson, Tabak Üzerinde Kobalt Mavi Perspektif Tabak Deseni, Çıkartma Tekniği

Seramik sanatçısı Robert Dawson geleneksel *wedgwood* tabaklarındaki desenleri kullanarak sırüstü çıkartma yöntemiyle yorumlamaktadır. Bu yorumlarda genellikle optik illüzyonu perspektifle yakalarken, bazılarında çeşitli kesitleri büyüteçle büyütülmüş gibi kullanılmaktadır.

Sonradan çeşitli müdahalelerin de mümkün olduğu 'çıkartma', kolaj mantığında yeniden birleşimler yapıldıktan sonra karışık tekniklerle yeni kompozisyonlar oluşturmaya da elverişlidir. Hazırlanan desenler yüzeylere aktarılmadan önce, çıkartma kâğıtları üzerinden kompozisyon oluşturmak üzere yeniden kesilip parçalara bölünerek değerlendirilebilir. Böylece desenler yüzeylere kolaj etkisinde parçalı olarak da transfer edilebilmektedir. Bu yöntem, sanatsal

yaklaşımların yanı sıra sofraya eşyaları gibi günlük hayatımızın parçası olan işlevsel formlarda bile özgün bir estetik sunmaktadır. Bunun için renk ayrımı yapılarak her renk için ayrı baskı gerçekleştirilmektedir (Quinn, 2007:64).

Resim 7. Charlotte Hodes, Elde Kesilmiş Çıkartmalarla Dekorlanmış 14 Parça Yemek Takımı.

Resim 8. Zehra Çobanlı, Altın Yıldız Çıkartma Uygulaması.

Çıkartma tekniğinde kolaj yaklaşımının kullanım eşyaları dışında artistik seramik formlarda da etkili biçimde kullanıldığı görülmektedir. Bu tekniği özgün biçimde kullanan seramik sanatçıları arasında bulunan Zehra Çobanlı'nın çalışmalarında kullandığı geleneksel çini desenlerinin renk ve biçim olarak orijinallikini koruduğu dikkat çekmektedir. Sanatçı, farklı biçimlerde kesilen çıkartma desenlerinin yeniden bir araya getirilmesiyle yeni öneriler sunmaktadır.

Sibel Sevim'in formları üzerinde vazgeçilmez dekor

Resim 9. Sibel Sevim, Stoneware, Piramit Formlar Üzerinde Çok Renkli Çıkartma Uygulaması.

unsuru olan çıkartma, elek baskı tekniğiyle üzerine lak basılarak uygulanırken, altın yaldız kullanımı diğer renklerle uyumlu bir şekilde özgünleşmektedir. Geleneksel motifleri renk ve biçim önerileriyle çağdaş bir sunuma çeviren sanatçı, "Seramik Dekorları ve Uygulama Teknikleri" (2007) başlıklı kitabında desen hazırlığından baskı ve transferine kadarki tüm süreci ayrıntılı biçimde anlatmaktadır.

Sırıçi ve sırüstü uygulamaların yanı sıra günümüzde yaş bünyelerde de çıkartma uygulamaları mümkündür. Tekniğin sınırlarını zorlayarak olanakları çoğaltan sanatçılar arasında yer alan Justin Rothshank, bu konuda yaptığı tüm uygulama ve yenilikleri Ceramics Art Daily tarafından hazırlanan video kayıtlarının bulunduğu *Ceramic Decals New Ideas and Techniques* adlı DVD'de paylaşmaktadır. Sırlı pişmiş yüzeyler dışında yaş bünye üzerine yaptığı uygulamalarda zoru başardığını belirten sanatçı, tuz pişirimi ile tamamladığı çalışmalarında derinlik etkisini yakalamaktadır. Sanatçı yaptığı uygulamalarda bilgisayarda hazırladığı desenlerini kartuşlu lazer yazıcıdan çıkartma kâğıdına çıktı alarak kullanmaktadır. Deri sertliğindeki yaş bünyeye bir seferde hızlıca yapıştırdığı jelatin tabakasını kaydırma yapmadan uyguladığını ve süngerle nemini aldığını vurgulamaktadır. Özellikle porselen bünyede lazer transfer çıkartma kullanan sanatçı, bisküvi pişirimden sonra odunlu fırında sırlı pişirim yaptığına dikkat çekmektedir.

Lazer baskı tekniği ile çıkartma, lazer yazıcıların bir grubunda toner içeriğinde bulunan mürekkeplerin demir içeriğine sahip olması ve bunun seramik yüzeylerde değerlendirilmesi fikrinden doğmuştur. Sadece lazer yazıcılarda uygulanabilen bu teknikte, çıkartma kâğıdı üzerine yazıcıda

Resim 10. Justin Rothshank, Sırlı Bünyede Pişmiş Çıkartma Uygulaması.

Resim 11. Justin Rothshank, Yaş Bünye Üzerinde Çıkartma Uygulaması.

basılan görüntü daha sonra sprey ya da elek yöntemiyle lak ile kaplanmaktadır. Eğer basılan kâğıt laklı çıkartma kâğıdı ise çıktı alındıktan sonra çıkartma yüzeye transfer etmek için hazır olmaktadır. Bu yöntemde kullanılan *lazertran* kâğıdı lazer yazıcı ya da fotokopi makinası mürekkepleriyle kullanılmak üzere üretilmiş özel bir üründür (<http://www.lazertran.com>). Bilinen klasik yöntemle sırlı yüzeylere uygulanabilen bu tür çıkartmalar 200 C'de pişirilebilmektedir.

Günümüzde dijital baskı yöntemleri özel emaye boyalar içeren lazer yazıcılar aracılığıyla yapılmaktadır. Cyan, magenta, sarı, siyah ve yan renklerin bileşimi ile basılan imgeler özellikle elek baskı ile elde edilemeyecek fotografik imgeler için çok elverişlidir. Bunun için çalışan özel ticari firmalar bulunmaktadır. Photoshop, Illustrator, Indesign, Acrobat gibi programlarda hazırlanmış 300dpi çözünürlük-

te Tiff, Eps, Jpg. ya da Pdf. formatında kaydedilen belgeler firmaya gönderilerek hazırlanabilmektedir. Yazıcıdan çıkış alır gibi işleyen bu sistemde desen seramik boyaları ile çıkartma kâğıdına basıldıktan sonra, ikinci aşamada çıkartma kâğıdıyla lak katmanını üst üste ısı aracılığıyla lamine eden bir makina kullanılmaktadır (Petrie, 2011:101).

Resim 12. Alice Mara, Dijital Baskı.

Dijital olarak basılan çıkartma desenlerinde mürekkep kalınlığı ve yoğunluğu daha az tutulduğundan, daha açık ve solgun etkiler vermektedir. Serigrafide yapılan baskı daha doygun bir boya tabakası oluşturarak çıkartmanın seramik yüzey üzerindeki etkinisinin daha koyu ve kalın bir katmana dönüşmesini sağlamaktadır.

Resim 13. Scott Rench, Dijital Baskı.

Resim 14. Heini Riitahuhta, Arabiaranta, Helsinki, Dış Mekânda Çıkartma Uygulaması.

Scott Rench çıkartma tekniğini kullandığı çalışmalarında (Resim 13), bilgisayar programlarından faydalanarak oluşturduğu desenlerinde yine bilgisayar teknolojisini çağrıştıran arayüz ve ekran görüntüleri kullanmakta ve mesajlarını dijital görseller ile vurgulamaktadır.

Sanatçıların açık alan uygulamalarında bu teknik ile yaptıkları çalışmalara dair örnekler de bulunmaktadır. Heini Riitahuhta, Helsinki Arabiâdaki açık alanda yerleştirilmiş olan eserini (Resim 14), sadece çıkartma tekniği ile çok çeşitli renkleri bir arada kullanarak üretmiştir.

Sosyal içerikli mesajlarını desteklemek için yazı ve imgeler içeren hazır ya da kendi oluşturduğu çıkartmaları kullanan Suzanne Wolfe'un çeşitli formlar üzerine farklı baskı tekniklerini de uyguladığı bilinmektedir. Sanatçı yüzey

Resim 15. Suzanne Wolfe, Çıkartma Tekniği.

tasarımlarını çok renkli desenlerini kaligrafik ve tipografik unsurlarla birleştirerek oluşturmaktadır. Sanatçı tüm çalışmalarını çıkartma ve diğer alternatif transfer baskı tekniklerini seramiğe uyarlayarak oluşturmaktadır. Bu alanda yaptığı araştırmaları konferanslar ve çalıştaylar aracılığıyla da paylaşmaktadır.

Sonuç

Seramik alanında kaynağı tarih öncesi çağlara dayanan baskı transfer teknikleri arasında yer alan çıkartma, günümüzde yaygın olarak kullanılan bir dekor tekniğidir. Özellikle sofrâ eşyalarında vazgeçilmez bir dekor tekniği olarak endüstride geniş bir kullanım alanı olduğu görülen çıkartma, genellikle pişmiş yüzeylere uygulanırken, günümüzde yaş bünyeler üzerine de uygulanmaya başlandığı ve deneysel olarak farklı pişirim teknikleriyle sonuçlandırıldığı görülmektedir. Seramik sanatçıların özgünlük arayışları, yenilikçi yüzey değerlendirmelerini beraberinde getirirken, çıkartma tekniğinin de bu yönde çok farklı biçimlerde uygulanmaya başlaması dikkat çekicidir. Çıkartmayı farklı şekillerde uygulayan öncü seramik sanatçıları bu teknik ile beraber anılırken dünya çapında da ün yapmıştır. Çeşitli workshoplar, kitaplar, makaleler ve videolarla kendi geliştirdikleri teknikleri diğer seramik sanatçıları ile paylaşırken, aynı zamanda bu tekniğin durmadan ilerleyen teknolojiye paralel olarak gelişimine de katkıda bulunmaktadır.

Çıkartma, diğer dekor tekniklerine oranla daha net sonuçlar elde edilmesini mümkün kıldığı için, görüntüde kayıp olmaksızın renkler ve desenlerin aktarılmasında serigrafiye oranla daha fazla tercih edilmektedir. Ayrıca seramik yüzeye göre kağıda baskı yapmak daha pratik olduğundan çıkartma kâğıdına baskı özellikle seramik dekorlarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde, bilgisayar desteğinin de etkin şekilde kullanılması bu tekniğin sürecini kolaylaştırmakta ve kısaltmaktadır. Daha verimli ve çeşitli uygulama koşullarının geliştirilmiş olması da bu tekniğin daha yoğun kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Her geçen gün yenilenmeye devam eden görüntü transfer teknikleri, bilgisayar yazılımları, seramik hammaddeleri, programlar, yazıcılar, çıkartma kâğıdındaki teknolojik gelişmelerle farklılaşmakta ve hız kazanmaktadır. Böylece sanatçıların heyecanla özgünleştire-

rebileceği bu kullanışlı teknikte, artık güvenli uygulama koşulları da geliştirilerek sağlık bakımından problemlere de çözümler üretilmiş olması, çıkartmanın seramik sanatında gittikçe daha çok tercih edilmesine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Fortune, Dave (2006). *The Art Teachers Guide to water based screen printing*, Daler Rowney, revised edition: London: Daler Rowney.
- Karabey, Burcu (2010). "Seramik Sanatında İmaj Transfer Teknikleri", *Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5:91-104.
- Petrie, Kevin (2011). *Ceramic Transfer Printing*, London: A&C Black.
- Quinn, Antony (2007). *The Ceramics Design Course*, London: Thames and Hudson.
- Rothshank, Justin (2008). *Breaking the Rules Pushing the Limits with Decals*, Pottery Making Illustrated March/Apri: ABD.
- Scott, Paul (1994). *Ceramics and Print*, London: A&C Black.
- Sevim, Sibel (2007). *Seramik Dekorları ve Uygulama Teknikleri*, İstanbul: Yorum Sanat.
- Vecchio, Mark Del (2001). *Postmodern Ceramics*, London: Thames & Hudson.
- Wandless, Paul Andrew (2006) *Image Transfer on Clay*, NewYork: Lark Books.
- Wolfe, Suzanne (2007). "Image Transfer Techniques for Ceramics", *SERES -IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- İnternet Kaynakları**
- ARTtalk (2004). *Art Tecniques: Decalcomania*, 15 (2).
http://www.arttalk.com/archives/vol-15/artv1502-1.htm
- Art in Arabianranta (2012). *Art Collaboration 2000-2011*, Helsinki 2012.
http://arts.aalto.fi/fi/services/arabianranta/art_in_arabianranta2.pdf (21.02.2012).
- Rothshank Artworks
http://www.rothshank.com/Justins_Art/Decal_Resources (15.09. 2011).
- Lazertran Waterslide Decal Paper for Inkjet printers
http://www.lazertran.com/products/lazertran_products_inkjet.htm (02.11.2011).
- International Museum of Print and Clay
http://www.printandclay.net/printandclay/techniquesld.htm (03.08.2011)

Ceramic Decals: New Ideas and Techniques

http://ceramicartsdaily.org/author/justin-rothshank/
(20.04.2012).

Decalcomania

http://www.santafeclay.com/decal_2010.html (09.05. 2012).

Runo: Parts and colours – Summer Ray

http://www.arabia.fi/web/Arabiawww.nsf/en/tableware_runo_parts_and_colours_summer_ray (01.12.2011).

Görsel Kaynaklar

Resim 1. Heini Riitahuhta, Arabia Runo Yemek Takımı.

http://www.finnishdesignshop.us/tableware-dinnerware-arabia-runo-runo-plate-summer-ray-p-4246.html (28.11.2011)

Resim 2. Kevin Petrie, 1997, çap 25 cm, Su Bazlı Çıkartma Tekniği (Petrie, 2011:74).

Resim 3. Howard Kottler, Benzerleri, 1972, Porselen Üzerine Çıkartma (Wandless, 2006:11).

Resim 4. Paul Scott, 1997, Bone China Üzerine Sırıçi Çıkartma Uygulaması (Vecchio, 2001:113).

Resim 5. Lesley Baker, Form Üzerinde Çıkartma Dekor Uygulaması.

http://www.lesleybaker.com/#!portfolio/vstc1=3d/albump-hotosi=1

Resim 6. Robert Dawson, Tabak Üzerinde Kobalt Mavi Perspektif Tabak Deseni, Çıkartma Tekniği (Quinn, 2007:121).

Resim 7. Charlotte Hodes, Elde Kesilmiş Çıkartmalarla Dekorlanmış 14 Parçalı Yemek Takımı (Petrie, 2011:42).

Resim 8. Zehra Çobanlı, Altın Yıldız Çıkartma Uygulaması, Sanatçının arşivinden

Resim 9. Sibel Sevim, Stoneware, Piramit Formlar Üzerinde Çok Renkli Çıkartma Uygulaması, Sanatçının arşivinden.

Resim 10. Justin Rothshank, Sırlı Bünyede Pişmiş Çıkartma Uygulaması Örneği

http://64.33.35.14/justin-rothshank.htm

Resim 11. Justin Rothshank, Yaş Bünye Üzerinde Çıkartma Uygulaması
http://64.33.35.14/justin-rothshank.htm

Resim 12. Alice Mara, Dijital Baskı (Petrie, 2011:103).

Resim 13. Scott Rench, Dijital Baskı.

http://www.santafeclay.com/past_shows.html

Resim 14. Heini Riitahuhta, Arabiaranta, Helsinki, Dış Mekânda Çıkartma Uygulaması.

http://arts.aalto.fi/fi/services/arabianranta/art_yards/riitahuhta_heini/

Resim 15. Suzanne Wolfe, Çıkartma Tekniği, Sanatçının Arşivinden.